

Hodnocení hospodářských výsledků producentů mléka

FADN (Farm Accountancy Data Network) je Zemědělská účetní datová síť, která představuje oficiální zdroj informací o ekonomické situaci zemědělských podniků v Evropské unii. Šetření FADN v České republice organizuje Kontaktní pracoviště FADN ČR, které je součástí Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (resortní organizace Ministerstva zemědělství ČR). V současné době se šetření FADN mění na FSDN (Farm Sustainability Data Network), které rozšíří datovou základnu o sociální a environmentální údaje.

Následující příspěvek hodnotí výsledky podniků výrobního zaměření produkce mléka za účetní rok 2024. Dle metodiky FADN jde o podniky, které se zabývají chovem skotu, z čehož více než 75 % jsou dojnice. Pro úplnost je třeba zmínit, že přibližně dvě třetiny hodnoty produkce mléka a mléčných výrobků (64,7 %) bylo vyprodukováno v podnicích smíšené výroby.

V účetním roce 2024 bylo v souboru FADN celkem 146 podniků výrobního zaměření (VZ) produkce mléka, z toho 90 podniků právnických osob (PPO), které reprezentovaly 282 zemědělských subjektů a 56 podniků fyzických osob (PFO), které reprezentovaly 517 podniků této výrobní specializace v ČR. Většina podniků (89,0 %) hospodařila převážně v oblastech s přírodními omezeními, což dokládá význam producentů mléka pro obhospodařování zemědělské půdy v oblastech ANC (Areas with Natural Constraints).

Podniky právnických osob obhospodařovaly v průměru 1 098,3 ha zemědělské půdy, z 80,6 % šlo o připachtovanou půdu a z 19,4 % o vlastní půdu. Podniky fyzických osob průměrně hospodařily na 88,1 ha, z toho 51,2 % byla připachtovaná půda a z 48,8 % vlastní půda.

Produkce

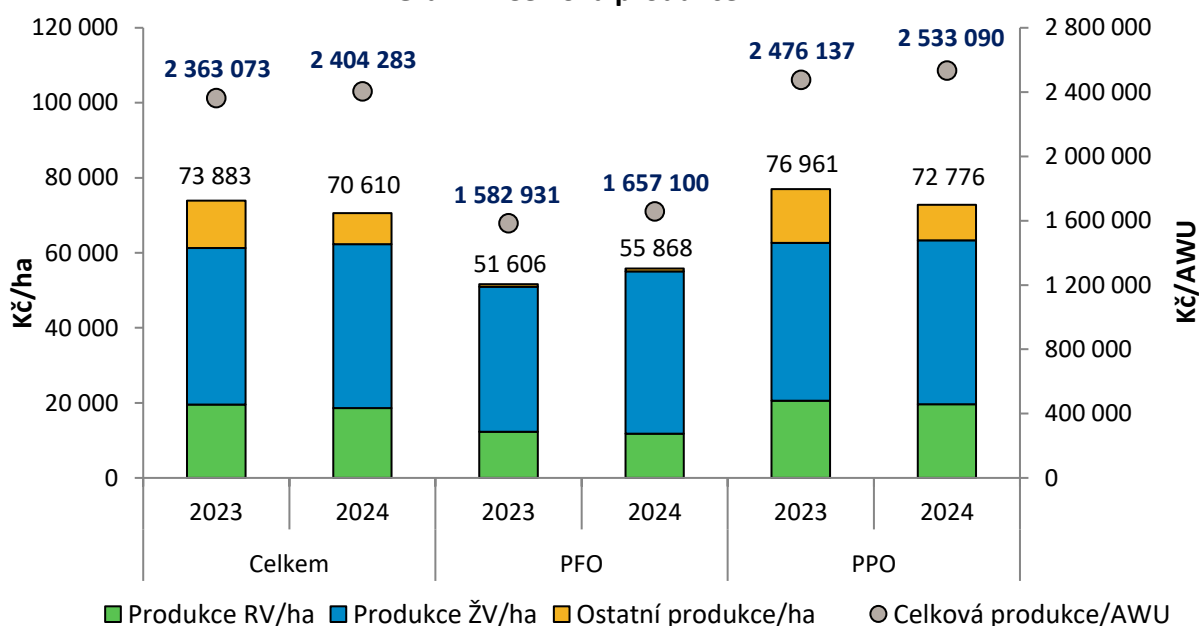
Vysoká intenzita živočišné výroby u takto specializovaných podniků klade zvýšené nároky na vstup práce, v roce 2024 byla u podniků fyzických osob zaznamenána hodnota ukazatele vstupu práce 3,37 AWU/100 ha a u podniků právnických osob 2,87 AWU/100 ha (1 AWU = 2 000 odpracovaných hodin za rok). Nedostatek pracovní síly řeší podniky také stále častějším využíváním technologií precizního zemědělství, u podniků výrobního zaměření produkce mléka jsou moderní technologie poměrně hojně využívány, v roce 2024 je uvedlo 35,6 % podniků. Celkově došlo u podniků VZ produkce mléka k 6,1% meziročnímu snížení vstupu pracovní síly (z 3,13 AWU/100 ha na 2,94 AWU/100 ha). Tato skutečnost měla pozitivní vliv na dosaženou výši hodnoty celkové produkce přepočtené na pracovníka, kdy došlo k meziročnímu mírnému navýšení hodnoty tohoto ukazatele o 1,7 % (na 2 404 tis. Kč/AWU) i přes současný pokles produkce přepočtené na hektar. Dlouhodobě vyšších hodnot celkové produkce přepočtené na roční pracovní jednotku (AWU) dosahují podniky právnických osob (2 533 tis. Kč/AWU v roce 2024), u podniků fyzických osob byla v roce 2024 zaznamenána hodnota 1 657 tis. Kč/AWU.

Celková produkce přepočtená na hektar zemědělské půdy se meziročně snížila o 4,4 % na 70 610 Kč/ha. PPO v roce 2024 dosáhly hodnoty celkové produkce 72 776 Kč/ha a PFO 55 868 Kč/ha. Na celkové produkci se z 61,8 % podílela živočišná produkce, dále rostlinná produkce (26,4 %) a ostatní produkce (11,8 %).

Živočišná produkce je u podniků této specializace nejdůležitější složkou pro tvorbu celkové produkce a skládá se z produkce kravského mléka a mléčných výrobků (84,5 %) a produkce hovězího a telecího masa (14,9 %). Meziročně došlo k růstu hodnoty živočišné produkce o 4,7 % (na 43 646 Kč/ha), na což mělo pozitivní vliv zvýšení realizační ceny mléka o 3,7 % na 11,56 Kč/l. Meziročně také došlo ke zvýšení roční dojivosti o 3,5 % z 8 948 l/dojnici na 9 260 l/dojnici.

Podniky právnických osob dlouhodobě dosahují vyšších hodnot živočišné produkce přepočtené na dobytčí jednotku (DJ). V roce 2024 dosáhly PPO hodnoty 73 612 Kč/DJ a u PFO byla zaznamenána hodnota 62 221 Kč/DJ. Dosažená vysoká hodnota produkce vztažená na DJ je způsobena především intenzivnější produkcí ve velkochovech PPO díky vyšší dojivosti. U podniků právnických osob byla zaznamenána o 25,0 % vyšší dojivost (9 557 l/dojnici/rok) než u podniků fyzických osob (7 648 l/dojnici/rok).

Graf 1 – Celková produkce

Zdroj: Šetření FADN CZ

Rostlinná výroba dosáhla hodnoty 18 633 Kč/ha, meziročně však došlo k jejímu snížení o 4,9 %, což bylo způsobeno především poklesem hodnoty produkce obilovin a olejnin. Nejvyšší podíl na tvorbě hodnoty rostlinné produkce měly krmné plodiny (38,3 %), které jsou převážně pěstované pro vlastní spotřebu na krmiva, dále obiloviny (38,0 %) a olejnin (14,5 %).

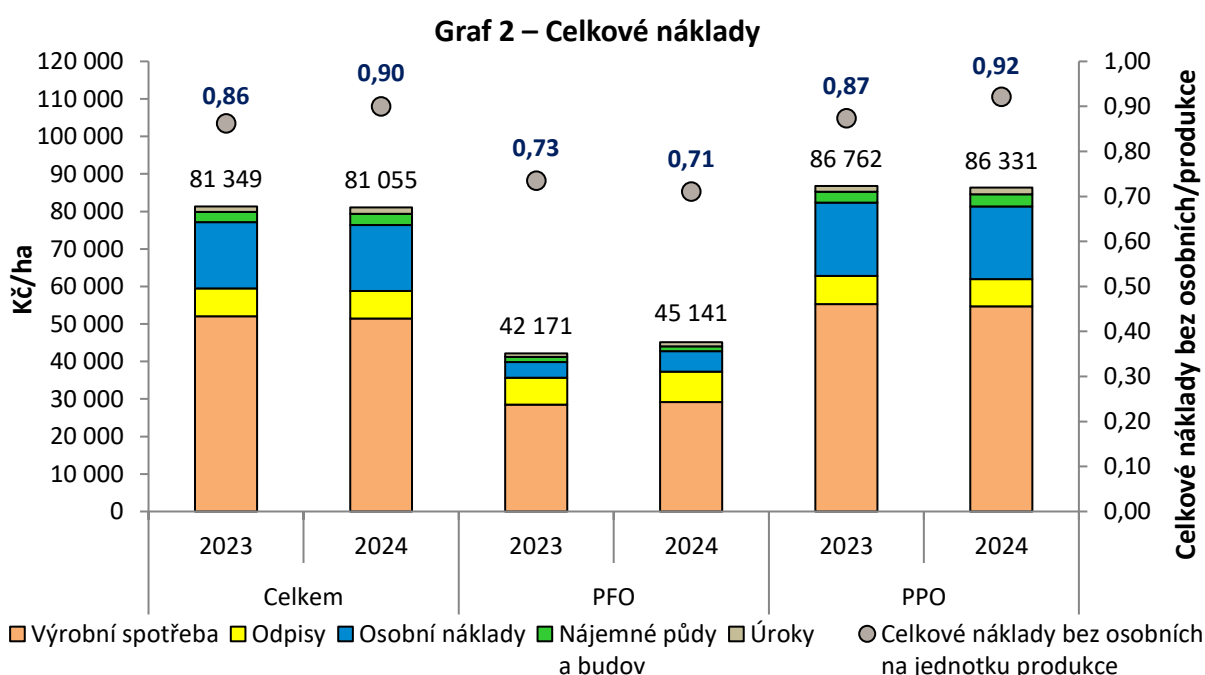
Ostatní produkce u podniků právnických osob významně přispívá k tvorbě hodnoty celkové produkce, v roce 2024 dosáhla výše 9 441 Kč/ha a její podíl na celkové produkci byl 13,0 %. Nejvíce se na ostatní produkci podílely tržby z prodeje energie z obnovitelných zdrojů, u kterých však došlo k velkému meziročnímu poklesu (o 50,6 % na 3 975 Kč/ha) ovlivněným změnami v poskytování podpory na výrobu energie z obnovitelných zdrojů energie (OZE). Zatímco v roce 2023 kompenzovaly chybějící provozní podporu OZE vyšší tržby způsobené vyššími výkupními cenami energie, v roce 2024 bylo opět možné čerpat podporu na výrobu energie z OZE formou zeleného bonusu nebo formou povinného výkupu. U obou forem podpory byla nezbytnou podmínkou registrace u společnosti OTE, a.s. (operátor trhu). Tato změna způsobila u podniků zvýšení čerpaných dotací od OTE, a to na úkor tržeb z výroby energie z OZE, které spadají do ostatní produkce. Bioplynové stanice ve VZ produkce mléka provozovalo 27,8 % podniků právnických osob, podíl zastoupení podniků s provozem BPS je u této výrobní specializace nejvyšší ze všech hodnocených výrobních zaměření v šetření FADN. Na ostatní produkci se u PPO dále podílely tržby z ostatních jiných výdělečných činností nezemědělského charakteru (2 857 Kč/ha), tržby z poskytovaných zemědělských a ostatních služeb (1 464 Kč/ha) a další jiné výdělečné činnosti. U podniků fyzických osob byl podíl ostatní produkce na celkové produkci minimální (1,4 %).

Náklady

Podniky této výrobní specializace vykazují poměrně vysokou nákladovost, celkové náklady dosáhly hodnoty 81 055 Kč/ha s minimální meziroční změnou (-0,4 %). Podniky fyzických osob vykázaly náklady ve výši 45 141 Kč/ha a dosahovaly 52,3 % hodnoty nákladů podniků právnických osob (86 331 Kč/ha).

Celkové náklady se skládaly z výrobní spotřeby (63,5 %), dále odpisů (9,1 %) a externích faktorů (27,5 %). Výrobní spotřeba v roce 2024 dosáhla hodnoty 51 441 Kč/ha. Dále je rozdělena na přímé náklady a ostatní věcné náklady. Největší položkou přímých nákladů jsou náklady na krmiva, v roce 2024 tvořily 51,0% podíl z přímých nákladů. U výše spotřebovaných krmiv je mezi podniky, rozdělenými podle jejich typu účetnictví, významný rozdíl. U obou (PFO i PPO) však došlo k meziročnímu růstu nákladů na krmiva přepočtených na dobytčí jednotku, u PFO o 4,8 % (na 14 465 Kč/DJ/rok) a u PPO o 2,8 % (na 29 861 Kč/DJ/rok). Oproti podnikům právnických osob produkují podniky fyzických osob více vlastních krmiv, u kterých podíl na celkové spotřebě krmiv v roce 2024 činil 66,8 % a pouze 33,2 % bylo nakoupeno. Naopak PPO více krmiv nakupují, což má negativní vliv na celkovou výši nákladů na krmiva. Vlastní krmiva u nich tvořila pouze 44,8 % ze spotřeby krmiv celkem a 55,2 % krmiv bylo nakoupeno. Vysoká intenzita živočišné výroby u PPO reprezentovaná vyšší doživostí klade zvýšené nároky na spotřebu krmiv. V roce 2024 byly celkové náklady na krmiva u PPO o 15 396 Kč/DJ/rok vyšší než u PFO.

Druhou složkou výrobní spotřeby jsou ostatní věcné náklady (náklady na budovy a stroje, energie, služby a ostatní náklady), které stagnovaly na úrovni předchozího roku (-0,6 %) a dosáhly hodnoty 18 600 Kč/ha. Náklady budov a strojů, náklady na energie a ostatní náklady se snížily, naopak ke zvýšení došlo u nákladů na služby.

Zdroj: Šetření FADN CZ

U PFO došlo k meziročnímu zvýšení odpisů o 12,6 % na 8 060 Kč/ha, naopak PPO vykázaly snížení o 3,3 % na 7 260 Kč/ha.

Náklady na externí faktory jsou tvořeny osobními náklady, nájmem půdy a budov a nákladovými úroky. Meziročně vykázaly mírný nárůst o 1,8 % (na 22 251 Kč/ha). U PPO byly v roce 2024 náklady na externí faktory ve výši 24 364 Kč/ha a jejich nejvýznamnější

složkou byly osobní náklady (19 332 Kč/ha). Oproti tomu PFO vykázaly osobní náklady ve výši 5 467 Kč/ha a dosažená hodnota nákladů na externí faktory u nich činila 7 873 Kč/ha. Výrazně nižší úroveň osobních nákladů u PFO je zapříčiněna vysokým podílem neplacené práce, která není v celkových nákladech zahrnuta. Nadále dochází k růstu osobních nákladů přepočtených na placeného pracovníka, u PFO se zvýšily o 11,5 % na 448 tis. Kč/AWU a u PPO o 7,2 % na 674 tis. Kč/AWU. Pachtovné placené za pronajatou půdu se nadále zvyšovalo, meziročně se zvýšilo o 12,7 % na 3 901 Kč/ha. U hodnoty nákladových úroků byl zaznamenán nárůst o 13,7 % na 1 689 Kč/ha.

Dotace a podpory

V období let 2021 až 2023 postupně klesala celková hodnota čerpaných provozních dotací a podpor z úrovně 16 221 Kč/ha v roce 2021 na 11 398 Kč/ha v roce 2023 (snížení o 29,7 %). V roce 2024 pak po třech letech poklesu došlo k nárůstu provozních dotací o 21,1 % na hodnotu 13 805 Kč/ha. V tomto VZ byla výše podpor o 27,5 % vyšší (o 2 975 Kč/ha) než průměrná hodnota dotací za podniky všech výrobních specializací (10 830 Kč/ha). Hlavním důvodem nárůstu dotací ve VZ produkce mléka bylo skokové navýšení podpor na OZE. V roce 2024 se hodnota dotací meziročně zvýšila o 2 407 Kč/ha, přičemž 95,8 % nárůstu tvořily podpory z OZE. Na vyšší úroveň dotací měl opět vliv vysoký podíl podniků právnických osob provozujících bioplynové stanice. U PPO se provozní podpory zvýšily o 23,2 % na 13 557 Kč/ha, u PFO vzrostly o 8,6 % na 15 492 Kč/ha.

Od roku 2023 mají nejvyšší podíl na provozních podporách přímé platby oddělené od produkce, které zahrnují Základní podporu příjmu pro udržitelnost (BISS), Doplňkovou redistributivní podporu příjmu pro udržitelnost (CRISS), Ekoplatbu, Mladého zemědělce a Malého zemědělce. Podíl těchto podpor na celkových dotacích činil 32,0 %, dosáhl hodnoty 4 417 Kč/ha (+1,9 %), a to především vlivem zvýšení sazby BISS z 1 760,44 Kč/ha na 1 817,84 Kč/ha (+3,3 %). Rovněž byla navýšena sazba CRISS, a to o 1,8 % na hodnotu 3 599,44 Kč/ha (platba na prvních 150 ha). Nárůst přímých plateb u podniků právnických osob činil 1,2 % (na hodnotu 4 065 Kč/ha), u podniků fyzických osob se podpory zvýšily o 2,6 % (na 6 813 Kč/ha).

Druhou nejvýznamnější skupinu dotací tvořily ostatní dotace s podílem 28,3 % na celkových podporách. Jejich meziroční zvýšení činilo 130,4 % na hodnotu 3 912 Kč/ha. U PPO došlo k nárůstu o 148,5 % (na 4 228 Kč/ha), u PFO činilo zvýšení 5,5 % (na 1 763 Kč/ha). Jak již bylo zmíněno, příčinou nárůstu jak celkových podpor, tak i ostatních dotací byl prudký vzestup podpor z OZE z 85 Kč/ha v roce 2023 na 2 391 Kč/ha v roce 2024. U podniků právnických osob došlo k nárůstu z 97 Kč/ha na 2 742 Kč/ha, podniky fyzických osob zůstaly bez dotací z OZE.

Shodného podílu 14,9 % z celkového objemu podpor dosáhly environmentální dotace a dotace na ANC. Ve srovnání s rokem 2023 se environmentální dotace meziročně zvýšily o 8,8 % na hodnotu 2 057 Kč/ha. Platby na oblasti s přírodními omezeními (ANC) oproti roku 2023 klesly o 4,1 % (na 2 055 Kč/ha), přesto však byla jejich hodnota 1,7krát vyšší než podpory na ANC ve výběrovém souboru FADN (1 175 Kč/ha). Dotace na výrobní spotřebu, které tvořily 7,2% podíl z celkových podpor, zaznamenaly pokles o 6,9 % na hodnotu 988 Kč/ha.

Dotacíní titul Podpora na chov krávy chované v systému s tržní produkcí mléka (dojnice) zůstal i nadále poskytován výhradně producentům mléka, přičemž od roku 2023 byl nově začleněn do podpor CIS (Coupled Income Support) zaměřených na vybrané citlivé komodity v rostlinné a živočišné výrobě (do roku 2022 byl součástí Dobrovolných podpor vázaných na produkci (VCS)). Pro rok 2024 byla sazba této dotace stanovena na 3 572,80 Kč na dojnici, což představuje meziroční zvýšení o 2,0 %. Nově bylo pro rok 2024 určeno, že u žadatelů s více než 10 kusy dojnic je podmínkou pro získání dotace zapojení alespoň jednoho provozu (hospodářství) do některého z definovaných schémat kvality chovu. V rámci národních

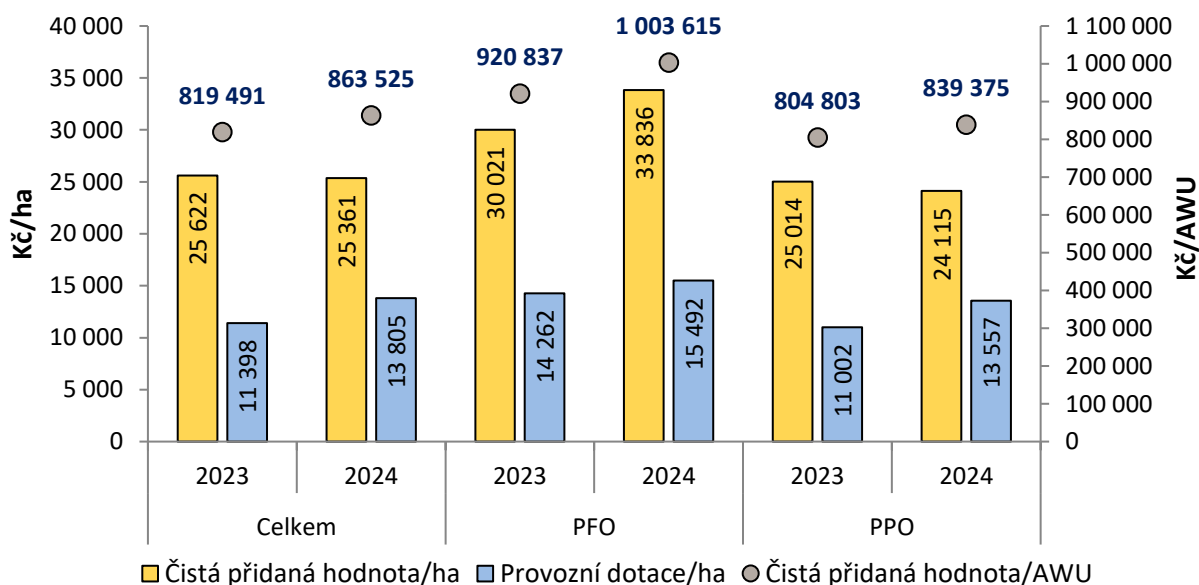
dotacních programů byla chovatelům dojníc i nadále poskytována podpora Zlepšení životních podmínek v chovu dojníc. Naopak mimořádná podpora na chov krav chovaných v systému s tržní produkcí mléka, která byla poskytnuta v letech 2022 a 2023, již v roce 2024 vyhlášena nebyla, a to z důvodu zaměření mimořádných podpor na jiné komodity.

Průměrná hodnota vyplacených investičních dotací se u podniků právnických osob meziročně zvýšila o 39,8 % z 283 Kč/ha na 396 Kč/ha, zatímco u podniků fyzických osob byl naopak zaznamenán výrazný pokles o 77,9 % z 1 841 Kč/ha na částku 406 Kč/ha.

Ekonomická efektivnost

Ukazatel čistá přidaná hodnota odpovídá celkové produkci po přičtení salda provozních podpor a daní a po odečtení výrobní spotřeby (přímé náklady a ostatní věcné náklady) a odpisů. V důsledku meziročního poklesu celkové produkce (-4,4 %) se i přes mírné snížení výrobní spotřeby (-1,1 %), odpisů (-1,4 %) a nárůstu provozních dotací (+21,1 %) čistá přidaná hodnota v přepočtu na hektar z. p. meziročně mírně snížila o 1,0 % na 25 361 Kč/ha. U podniků právnických osob dosáhla ČPH/ha úrovně 24 115 Kč/ha (pokles o 3,6 %), zatímco u podniků fyzických osob činila 33 836 Kč/ha (nárůst o 12,7 %). Provozní dotace tohoto výrobního zaměření tvořily 56,2 % hodnoty čisté přidané hodnoty u PPO a 45,8 % u PFO.

Graf 3 – Čistá přidaná hodnota, provozní dotace

Zdroj: Šetření FADN CZ

Klíčovým indikátorem hodnocení ekonomické životaschopnosti podniku je ukazatel ČPH přepočtený na roční pracovní jednotku (AWU). U producentů mléka se hodnota ČPH/AWU v roce 2024 zvýšila o 5,4 % na 864 tis. Kč/AWU a dosáhla tak nejvyšší úrovně v rámci výběrového souboru FADN. U podniků právnických osob vzrostla o 4,3 % na 839 tis. Kč/AWU, zatímco u podniků fyzických osob se zvýšila o 9,0 % na 1 004 tis. Kč/AWU. Z pohledu tohoto ukazatele došlo ke zlepšení ekonomické situace PPO, a to v důsledku poklesu pracovní síly (počet AWU) o 7,6 % na 2,87 AWU/100 ha. U PFO byl nárůst ČPH/AWU způsoben výrazným zvýšením ČPH/ha (+12,7 %).

Dle metodiky FADN je finálním ukazatelem hospodářského výsledku důchod ze zemědělské činnosti (DZČ), který se stanoví odečtením osobních nákladů, nájemného (půdy a budov) a placených úroků od čisté přidané hodnoty a přičtením investičních dotací. V důsledku poklesu ČPH/ha (-1,0 %), zvýšení externích faktorů (+1,8 %) a snížení investičních dotací (-15,9 %) došlo k významnému poklesu důchodu ze zemědělské činnosti o 17,3 % na

hodnotu 3 506 Kč/ha. Meziroční propad o 88,9 % na hodnotu pouhých 147 Kč/ha byl zaznamenán u podniků právnických osob, které tak způsobily meziroční zhoršení úrovně DZČ. Tento pokles byl způsoben snížením hodnoty ČPH/ha (-3,6 %), a to při nárůstu nájemného (+12,8 %), nákladových úroků (+14,2 %), i přes zvýšení vyplacených investičních dotací (+39,8 %). Podniky fyzických osob vykazují vyšší hodnoty DZČ, která u nich zahrnuje i hodnotu práce neplacených pracovníků a dosáhla úrovně 26 370 Kč/ha (+4,1 %). U PFO bylo zlepšení výsledku DZČ způsobeno nárůstem hodnoty ČPH/ha (+12,7 %), a to i při navýšení osobních nákladů (+28,4 %), nákladových úroků (+12,2 %) a při poklesu zaplacených investičních dotací (-77,9 %).

Ke snížení čisté přidané hodnoty na hektar došlo v důsledku meziročního poklesu celkové produkce, přičemž se situace lišila podle typu účetnictví podniků: u podniků právnických osob byl zaznamenán pokles, zatímco u podniků fyzických osob došlo ke zlepšení. U tohoto výrobního zaměření klíčový ukazatel ČPH na pracovní jednotku vzrostl a dosáhl nejvyšších hodnot v rámci celého výběrového souboru FADN. U důchodu ze zemědělské činnosti nastala zásadní změna, celkově se snížil o výrazných 17,3 %. Pokles byl zapříčiněn podniky právnických osob, u nichž se DZČ propadl na velmi nízkou úroveň v důsledku kombinace nižší ČPH a rostoucích nákladů na externí faktory. Růst DZČ naopak vykázaly podniky fyzických osob, a to díky výraznému zvýšení čisté přidané hodnoty, které převážilo nad nárůstem nákladů. Celkově se tak ukázal divergující ekonomický vývoj mezi podniky právnických a fyzických osob. Pro chovatele dojníc ve výrobním zaměření produkce mléka znamenal rok 2024 celkově mírné zhoršení ekonomických výsledků, a to i přes růst provozních dotací. Pozitivním faktorem zůstalo zvyšování efektivity vyjádřené ukazatelem ČPH na pracovní jednotku.

Více informací k výběrovému šetření FADN najdete na webové adrese (<https://fadn.cz/>). Pokud byste se do našeho šetření chtěli zapojit, prosím kontaktujte nás na fadn@fadn.cz. Vámi poskytnutá data jsou pro nás cenná a velmi si vážíme času, který vyplnění dotazníku věnujete, proto je za vyplnění dotazníku vyplácena finanční odměna.

Ing. Martina Döbertová, Ing. Světlana Lamprechtová
Kontaktní pracoviště FADN ČR, ÚZEI